

תוכן עניינים

מבוא	3
1. הכדורגל האנגלי – אלימות ודרכי התמודדות	6
1.1 רקע	6
2.1 אלימות אוהדי כדורגל באנגליה	7
3.1 חוליגניזם	9
4.1 אסונות גדולים בכדורגל	11
5.1 דרכי הטיפול ומיגור תופעת האלימות בכדורגל	12
2. כדורגל ישראלי: אלימות ודרכי התמודדות	14
1.2 רקע	14
2.2 אלימות אוהדי כדורגל בישראל	15
3.2 אוהדים אלימים בכדורגל הישראלי	17
4.2 התקשורת הישראלית ואלימות בכדורגל	18
5.2 אירועי אלימות חריגים בכדורגל הישראלי	19
6.2 אכיפה וענישה	20
דיון ומסקנות	22
ביבליוגרפיה	25

מבוא

ספורט הוא תופעה חברתית תרבותית מהותית בתרבות האנושית והוא מרתק המוני אנשים הודות לפונקציה שהוא ממלא כ"פציזם" על אינסטיקט ההרג החייתי והאנושי, שבחברה תרבותית אינו יכול להתקיים בצורה העתיקה שלו. אלימות והתנהגות שלילית בספורט עשויות להיתפס לעיתים כדרכים יעילות להשגת ניצחון ואמנם, ענפי הספורט הפופולריים ביותר נתפסים ככאלה המאפשרים ביטוי לאגרסיביות האנושית (Sekot, 2009). הספורט, מעצם היותו מרכיב תרבותי אוניברסלי, המושך עניין בקרב מגוון ציבורים וקהלים, מקבל חשיפה תקשורתית נרחבת והמשתתפים בו משממים פעמים רבות כמושאי חיקוי והערצה עבור בני נוער (הכנסת, 2008). אירועי ספורט מעוררים עניין רבים מהם מיועדים לשקף רוח של שיתוף פעולה ועבודת צוות, אך בד בבד מתלווים לסוגי ספורט שונים ואירועי ספורט ביטויי אלימות פיזית, מילולית וגזענות (משרד התרבות והספורט, 2015).

אלימות היא מושג שמגדיר מנעד רחב של פעולות הנעשות בידי אדם אחד או יותר ופוגעות בפרט או בחברה. זוהי תופעה שכיחה בספורט באופן כללי ובכדורגל לבפרט ויש לה תוצאות והשלכות כגון פגיעה פיזית, נזק והרס לרכוש ונזק שנגרם לאופן בו תופסת החברה ענפי ספורט מסוימים (זולפן, 2001). אלימות שחקנים ואוהדי ספורט מקבלת התייחסות נרחבת הן באמצעי המדיה השונים והן בספרות המחקרית, כאשר במחקר נפוצות מספר גישות עיקריות לחקר התופעה, הבחנות אותה מהיבטים חברתיים שונים. הגישה הסוציולוגית מתמקדת בתכונות אישיות המנבאות אלימות בקרב ספורטאים ואוהדים, הגישה הסוציולוגית מתמקדת בסטטוס כלכלי – חברתי והשפעותיו על אלימות בספורט, גישת ההתנהגות הקולקטיבית בוחנת את התנהגות ההמון בהקשרים של גורמים תלויי מצב הקשורים לאלימות בספורט, הגישה האקולוגית בוחנת את התופעה כחלק ממאפיינים מבניים של יחידות חברתיות והשפעתן על אלימות בספורט (וינגרטן, רסקין ולידור, 2001).

לאור הגישות השונות, ספרות המחקר חלוקה בתושבה לשאלת הקשר בין ספורט לאלימות. ישנם מחקרים המעידים על שכיחות של אלימות פיזית ומילולית בקרב ספורטאים נתונים נוספים המעידים על רמות תוקפנות גבוהות בקרב ילדים העוסקים בספורט. תיאוריות שונות מנסות להסביר את המצב הזה ותיאוריית התסכול – תוקפנות מציעה כי כאשר הדחף להשיג מטרה מסוימת בספורט (ניצחון) לא מקבל מענה, אז נוצר תסכול שעשוי להתפתח לכדי תוקפנות. בנוסף, המגע הפיזי המלווה סוגי ספורט שונים מעודד אלימות וההסבר התיאורטי גורס כי ספורט טומן בחובו פעילויות תוקפניות שמובילות למחשבות תוקפניות אשר הן בתורן מעלות את רמות הכעס של המשתתף ומרבות אלימות וזוהי ליבת הקשר בין ספורט לאלימות (וינגרטן, רסקין ולידור, 2000; פייגין, טלמור ואלדר, 2010). הן המחקר הסוציולוגי והן המחקר החברתי מצביעים על כך שישנה עליה ברמת התוקפנות והאלימות בתקופה הפוסט מודרנית בה אנו חיים והן שכיחות בכל תחומי חיינו, החל במשפחה, דרך הפוליטיקה וכלה בספורט (וינגרטן, רסקין ולידור, 2001).

התקופה הנוכחית נתפסת כאחת האלימות בהיסטוריה האנושית ואכן, בחברה המערבית קיים פחד מתמיד מאיום הכלייה האנושית כחלק מתהליך הדה – ציוויליזציה שחוזה החברה בת זמננו. מנקודת מבט רציונאלית, ציוויליזציה תמיד מתמודדת עם איום או סכנה פוטנציאליים, אולם נראה כי התרבות האנושית הנוכחית מפגינה סימנים מדאיגים יותר מבעבר (Dunning, 1999). ביטויי האלימות והתוקפנות בספורט נובעים מגורמים שונים הקשורים בחלם לתכונות טבעיות בבני האדם והאופן בו אנו לומדים

1. הכדורגל האנגלי – אלימות ודרכי התמודדות

1.1 רקע

החל בימי הביניים החלו להתגבש צורות שונות של רשתות חברתיות שבעולם המודרני התרחבו לכדי קשרים בין מליוני אנשים במובנים מסויימים. החיבור של אנשים ליחידות חברתיות כה גדולות עשו להיות חזק ומהותי ממש כמו החיבור לאנשים קרובים פיזית וריגשית. לאורך השנים תהליכים והתפתחויות שונים ענו על צורך אנושי זה השתייכות ושייכות ודוגמא מובהקת לכך היא התנועות הלאומיות שהחלו להופיע במהלך המאה ה-19 (Gibson, 2014). ענף הכדורגל, שהוא בעל הפופולריות הגבוהה מבין ענפי הספורט הינו כלי יעיל ליצירת חיבור וזהות חברתית ומקבל תמיכה של רשויות השלטון במדינות רבות ובמשחקים לאומיים מושמע בו ההמנון הלאומי וטקסים אחרים המייצגים זנות לאמית (בן פורת, 2010). ברוב ספרות המחקר נקשרת תחילתו של משחק הכדורגל באנגליה, גם אין לכך סימוכין בהכרח. התיאור ההיסטורי של הכדורגל מתחיל בתחילת המאה ה-14 ומציג משחק עם מאפיינים מעטים הדומים לכדורגל שמוכר בימנו. לעומת זאת, דווקא ממצאים היסטוריים מעידים על משחקים דומים לכדורגל המודרני בסין, איטליה ומדינות אחרות, טרם ההתפתחות האנגלית של המשחק. בשל גורמים שונים, הנטיה להתייחס לאנגליה כמולדת הכדורגל התגבשת במהלך השנים. ייאמר לזכות האנגלית כי הם היו החלוצים במיסוד הכדורגל באמצעות הקמת התאחדות הכדורגל האנגלית בסוף המאה ה-19 ועימה ביסוס של ליגות מקצועניות וחוקים ברורים לגבי התנהלות המשחקים. בנוסף, הקולוניאליזם האנגלי הוביל להתפשטות נרחבת יחסית של המשחק המודרני שהונהג באגליה וביסס אותה עצמה כמולדת הכדורגל, המודרני לפחות (גיא, 2010).

במהלך עשורים רבים נלחמו השלטונות האנגליים למנוע את משחקי הכדור הנפוצים מחשש להתקהלויות המוניות שיחלו ליצור, לחששם, מרד או התנגדות לשלטון ובתחילת המאה ה-19 משחק הכדורגל כמעט ולא שוחק באנגליה, בעיקר כי נחשב לאלים. בבתי הספר הוא נשאר משחק בין תלמידים שגם השתמשו בו באופן היררכי לקביעת מעמדות בינם לבין עצמם (ותיקים מול צעירים) (גלילי, 2009). שינויים חברתיים וכלכליים באירופה החל מסוף ה-17, הובילו לירידת קרנו של מעמד האצולה כפי שהתקיים עד אז ויצירה של מעמדות חדשים, ביניהם הבורגנות ומעמד הפועלים. אלו השפיעו הן על אופי משחק הכדורגל באנגליה והן על החיים החברתיים באנגליה. משחקי כדורגל המוניים שאפיינו את האוכלוסיות האיכריות נעלמו כאשר האיכרים עצמם עברו לערים ומספרם הצטמצם מאוד (גיא, 2010).

יצירת מעמדות חדשים והאריסטוקרטיה בראשיהם, הובילה להתפתחות של מערכת חינוכית ציבורית ששימשה למעשה כבתי ספר למעמד הגבוהה ובהם נכנס משחק הכדורגל כחלק משיגרת היום הלימודית (גיא, 2010). המשחק הפך מאורגן יותר ואלים פחות, עם טקסים וחוקים קבועים (גלילי, 2009). מבחינה היסטורית ותרבותית, הכדורגל האנגלי מתאפיין בדומיננטיות גברית וקודים מצ'ואיסטים ונובעת מהשליטה הגברית במוסדות החינוך של המאה ה-19 ואחת הפונקציות המרכזיות לשמה שימשו ענפי ספורט שונים כגון כדורגל הייתה כדי לעצב ולחברת את התנהגות הצעירים בחברה (Bury, 2013). הכדורגל העולמי שאב רבות מזה האנגלי והלך בעקבותיו החל מחוקי המשחק שעוצבו באנגליה וגם כיום ניכרת השפעתו של הכדורגל האנגלי בכמות הנציגים